

PERHEET SIJAISHUOLLOSSA

MITÄ TIEDÄMME TUTKIMUSTIEDON VALOSSA?

TAMPERE 10.4. 2018

TUIJA ERONEN

YTT, YLIOPISTONLEHTORI, TAY, SOC

SIJASHUOLTO JA HENKILÖKOHTAINEN ELÄMÄ

- sijaishuolto esitetään usein laatikkona jatkumossa alkuarviointi > avohuollon palvelut > huostaanotto > sijaishuolto > jälkihuolto
- sijaishuolto on sekä kestoltaan että intensiteetiltään erilaista kuin muut lastensuojeluprosessin ”palikat”
- institutionaalinen puuttuminen, jolla jäsennetään ja säädellään, perheiden, lasten ja vanhempien henkilökohtaista elämää
- luodaan ja avataan/kavennetaan elämän mahdollisuuksia
- sijaishuollosta ja perheistä sijaishuollossa tulisi tietää enemmän

KAKSI PERHETTÄ: FAMILIES WE LIVE WITH/ FAMILIES WE LIVE BY

- Perhe, jossa elämme, on usein epätäydellinen ja epäluotettava verrattuna kuvitelmiemme mukaiseen perheeseen, joka ei koskaan petä odotuksiamme.
- Perhe, jonka mukaan elämme, on ainaisesti hoivaava ja suojeleva. Se koostuu kuvitelmista, myyteistä ja rituaaleista.
- Molemmat perheet ovat jatkuvassa muutoksen ja uudelleen rakenteistumisen prosessissa.
(Gillis 1997, xv)

SIJAISPERHEISIIN SJOITETTUJEN LASTEN PERHETAUSTAT

- Leloux-Opmeer ym. (2016) kansainvälinen tutkimuskatsaus:
- Sijasperheisiin sijoitetut lapset ovat yleisimmin alakouluikäisiä lapsia
- Lasten huomattavimmat henkilökohtaiset ongelmat ovat joko kroonisia terveysongelmia tai käyttäytymiseen liittyviä ongelmia.
- Perhetaustana ovat köyhät yksinhuoltajaperheet
- Perheissä on ollut väkivaltaa ja lasten laiminlyöntejä
- Monien vanhemmilla on mielenterveys- ja/tai päihdeongelmia ja toinen vanhemmista voi olla vankilass
- Lapset ovat myös useammin kokeneet toisen vanhemman kuoleman (Eronen 2013)

OMAT JUURET PERHEESSÄ

- Vaikka omaan perheeseen ja taustaan liittyvät tunteet koetaan hyvin yksilöllisinä ja ainutkertaisinakin niin tällaiset kokemukset ja niihin liittyvä tunteista kertominen liittyvät kuitenkin yhteiskunnalliseen ja historialliseen aikaan, jossa omien “juurien” ja perheen historian tuntemista pidetään sosiaalisesti tarpeellisena ja hyväksyttävänä. (Smart 2007, 49–50).
- Sijaishuollossa perheen tarinaa muistellaan sellaisissa tilanteissa, joissa muistot biologisesta perheestä voivat olla hyvin ohuita.

PERHESUHTEET /KOLME TARINAA ÄIDISTÄ

(Eronen 2012)

- Perheiden elämään puuttuminen, vanhemmuuden normittaminen ja sääntely ovat lastensuojelun sosiaalityön ja sijaishuollon keskeisiä viranomaistoimenpiteitä.
- Kuitenkin tiedetään hyvin vähän siitä millaisia ovat tai ovat olleet sijaishuollossa eläneiden perhesuhteet asianomaisten kokemana.
- Eri-ikäiset huostassa olleet naiset kertoivat nimenmaan äideistään kertoessaan perhesuhteistaan.
- Poissaoleva äiti, rakastettu ja rakastava äiti, neuvottelu äidistä

SUKULAISSIJOITUS JA PERHESUHTEET

Kallinen (2017)

- perhesuhteiden neuvoteltavuuden, pysyvyyden ja jatkuvuuden käsitteet
- aineisto muodostuu yhteensä neljäntoista sukulaisilleen sijoitetun haastatteluaineistosta, verkostokartasta ja päiväkirjasta. Lapset olivat haastatteluhetkellä iältään 8–12-vuotiaita.
- lasten näkökulmasta sukulaissijoitus sisältää merkittäviä etuja
- suvun tarina ei katkea
- keskeisenä etuna on pysyvyyden ja jatkuvuuden tunne lasten elämässä.
- lapsilla on myös ristiriitaisia näkemyksiä sukulaissijoituksen tarjoamasta pysyvyydestä ja jatkuvuudesta

YHTEYDENPITO JA SEN TUKEMINEN

- Vaikka lapset eivät toivoisi palaavansa takaisin syntymävanhempien luo, useimmat heistä haluavat ainakin jonkin verran pitää yhteyttä vanhempiinsa (Sen & Broadhurst 2011).
- Tutkimusten mukaan huostaanoton jälkeen lapsen ja hänen vanhempansa välinen yhteydenpito hiipuu usein ajan myötä. Puoli vuotta sijoituksen jälkeen kolme neljäsosaa lapsista tapasi säännöllisesti vanhempiaan, mutta viisi vuotta sijoituksen jälkeen enää neljännes. Sosiaalityöntekijän rooli yhteydenpidon edistämässä on ratkaiseva. (Valkonen & Janhunen 2016.)
- Laitostyössä Riitta Laakson (2009) mukaan keskeisiä vanhempien kanssa tehtävän työn muotoja ovat: käytännöllinen kasvatuskumppanuus, vanhemmuuden kontrollointi ja vanhemmuuden houkuttelu.

PERHEEN JÄLLEENYHDISTÄMINEN

Sen ja Broadhurst (2011) kansainvälinen kirjallisuuskatsaus

- lapset, jotka sijoituksen jälkeen ovat säännöllisesti yhteydessä vanhempiin, palaavat todennäköisimmin kotiin.
- ”Tämänhetkisen tutkimustiedon mukaan yhteydenpito on perheen jälleenyhdistämisen välttämätön, mutta ei riittävä ehto, ja että kyse on monimutkaisista, toisiinsa vaikuttavista tekijöistä. Yksi vaikeasti tutkittava, vanhempien luo palaamiseen vaikuttava tekijä on tilanne ennen sijoitusta. Siihen liittyviä tekijöitä ovat huostaanoton syyt, lapsen ja perheen suhteet ennen sijoitusta, sosiaalisten tukiverkoston olemassaolo ja lapsen ominaisuudet kuten henkinen ja fyysinen hyvinvointi.” (Valkonen & Janhunen 2016)
- Tulossa kirjallisuuskatsaus aiheeseen

YHTEENVETO

- Tutkimusta perheistä sijaishuollossa on olemassa, mutta se on pirstaleista
- Tulosten siirrettävyyden ongelma, kv-tutkimukset on tehty erilaisessa kulttuurissa ja erilaisissa sosiaalityön käytännöissä
- Kenen äänellä tutkimus puhuu?
- Ajallisuuden ongelma, mitä aikuisten muistoihin liittyvä tutkimus kertoo tästä päivästä
- Miten tutkimuksia perheistä sijaishuollossa luetaan, negatiivisen vai positiivisen kautta?

KIRJALLISUUS

- Eronen, T. (2012) Lastenkoti osana elämäntarinaa. Narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista. Tampere: Tampere University Press.
- Eronen, T. (2013) Viisi vuotta huostaanotosta - Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. THL. Raportteja.
- Gillis, J. R. (1997) A World of Their Own Making. Myth, Ritual, and the Quest for Family Values. Harvard University Press, Cambridge.
- Kallinen, K. (2017) Sukulaissijoitus lapsen näkökulmasta. Janus Sosiaalipolitiikan Ja Sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 25(3), 208-223.
- Laakso, R. (2009) Arjen rutiinit ja yllätykset - etnografia lastenkotityöstä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Leloux-Opmeer, H., Kuiper, C., Swaab, H. & Scholte, E. (2016) Characteristics of Children in Foster Care, Family-Style Group Care, and Residential Care: A Scoping Review. Journal of Child and Family Studies 25, 2357-2371.
- Sen, R. & Broadhurst, K. (2011) Contact between children in out-of-home placements and their family and friends networks: a research review. Child & Family Social Work 2011 (16), 298-309
- Smart, C. (2007) Personal Life. New directions in sociological thinking. Polity Press, Cambridge.
- Valkonen, L., & Janhunen, T. (2016) Tutkimustietoa perhehoidon kehittämiseksi : katsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010–2016. Helsinki, Finland: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpäperi, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 45/2016. Retrieved from <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-789-3>. 2016.